

TA'LIM MUASSASALARIDA CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIKNI OLIB BORISHNING METODOLOGIK JIHLTLARI

Egamberdiyev Ilxomjon Yigitaliyevich

*O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Harbiy ta'lim fakulteti o'qituvchisi,
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent*

Mirzanov Sardor Umarqul o'g'li

Harbiy ta'lim fakulteti II- bosqich talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada umumiy o'rta va professional ta'lim tizimlarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanini olib borishning metodologik asoslari, uning maqsad va vazifalari, shuningdek, o'quvchilarda fuqarolik burchi va Vatanga sadoqat ruhini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar hamda harbiy-amaliy mashg'ulotlardan foydalanishning ahamiyati yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich tayyorgarlik, metodologiya, umumiy o'rta ta'lim, professional ta'lim, fuqarolik burchi, vatanparvarlik.*

Аннотация. *В данной статье анализируются методологические основы ведения предмета допризывной начальной подготовки в системах общего среднего и профессионального образования, его цели и задачи, а также роль в формировании у обучающихся духа гражданского долга и преданности Родине. Также будет освещена важность использования в образовательном процессе инновационных технологий, интерактивных методов и военно-практической подготовки.*

Ключевые слова: *начальная подготовка, методология, общее среднее образование, профессиональное образование, гражданский долг, патриотизм.*

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim sohasida kechayotgan islohotlar zamonaviy o'qituvchidan nafaqat mustahkam bilim, balki kuchli kompetensiyalar, tafakkur moslashuvchanligi va ijodiy yondashuvni ham talab etmoqda. O'zbekiston Respublikasida "2030-yilgacha Oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi"da ta'kidlanganidek, ta'lim oluvchilarning mustaqil faoliyati, shaxsiy mas'uliyati va zamonaviy kompetensiyalarini shakllantirish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, talabalarda pedagogik kompetensiyani rivojlantirish jarayonida muammoli ta'lim texnologiyalarini qo'llash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Hozirgi kunda ta'lim tashkilotlarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikning metodologik jihatlari avvalo ta'lim jarayonining maqsad va vazifalarini aniq belgilash bilan bog'liq. Ushbu fanning asosiy maqsadi yoshlarni harbiy xizmat sharoitiga yaqinlashtirish, ularda jismoniy tayyorgarlik, texnik bilim va

psixologik barqarorlikni rivojlantirishdan iboratdir. Vazifalar esa bir necha yo‘nalishda amalga oshiriladi: o‘quvchilarga nazariy bilim berish, amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish, jismoniy chiniqishni ta‘minlash va vatanparvarlik tarbiyasini mustahkamlash.

Ta‘lim tizimida mazkur fan samaradorligini oshirish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhimdir. Masalan, interfaol metodlar — “aqliy hujum”, “klaster”, “blits-so‘rov” orqali o‘quvchilarning bilimlarni mustaqil izlash va o‘z fikrini asoslash ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Amaliy mashg‘ulotlarda esa jamoaviy topshiriqlar, taktik mashqlar va modellashtirish usullari o‘quvchilarda hamkorlik va intizomni mustahkamlaydi.

Metodologik jihatlardan yana biri — bosqichma-bosqichlik va tizimlilik tamoyilidir. Ya‘ni, umumiy o‘rta ta‘limda fan asosan boshlang‘ich harbiy tushunchalar va jismoniy mashqlarni qamrab olsa, professional ta‘lim bosqichida bu jarayon chuqurlashadi, ya‘ni maxsus harbiy-texnik bilimlar, qurol-yarog‘ bilan muomala qilish, favqulodda vaziyatlarda harakat qilish ko‘nikmalari shakllantiriladi. Bu yondashuv yoshlarning tayyorgarlik darajasini bosqichma-bosqich yuqoriga ko‘tarib borishga xizmat qiladi. Shuningdek, boshlang‘ich tayyorgarlik darslarini olib borishda integratsion yondashuv alohida ahamiyatga ega. Masalan, jismoniy tarbiya darslari bilan uyg‘unlashtirish, tarix fanidagi vatanparvarlik mavzulari bilan bog‘lash yoki geografiya fanidagi harbiy-geografik bilimlarni mustahkamlash orqali ta‘lim jarayoni yanada samarali bo‘ladi. Bunday integratsiya o‘quvchilarning nafaqat bilimlarini kengaytiradi, balki ularda har tomonlama fikrlash ko‘nikmasini ham shakllantiradi.

Amaliy jihatdan qaraganda, chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlikni samarali olib borishda harbiy qism va tashkilotlar bilan hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Mashg‘ulotlarda harbiy mutaxassislarning ishtiroki, dala o‘quv maydonlarida o‘tkaziladigan tajribaviy darslar o‘quvchilarga katta motivatsiya beradi. Shu bilan birga, o‘quvchilarda mas‘uliyat, intizom va real sharoitlarda harakat qilish ko‘nikmalari shakllanadi.

Chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani o‘quvchilarda nafaqat harbiy bilimlarni, balki shaxsiy sifatlarni shakllantirishda ham beqiyos ahamiyatga ega. Ushbu jarayonning metodologik jihatlaridan yana biri — motivatsiyani shakllantirishdir. Har qanday ta‘lim jarayoni o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otmaguncha samarali bo‘la olmaydi. Shu sababli bu fanning o‘qitilishida o‘quvchilarga milliy qahramonlar hayoti, tarixiy janglar, Vatan himoyachilarining jasorati haqida hikoya qilish, badiiy filmlar, hujjatli materiallar va multimedia vositalaridan foydalanish katta natija beradi. Motivatsiyaning kuchli bo‘lishi o‘quvchilarda intizom va mas‘uliyatni mustahkamlaydi.

Metodologiyaning muhim jihatlaridan yana biri — o‘quv dasturlarining zamonaviy standartlarga moslashtirilishidir. Hozirgi kunda dunyo miqyosida harbiy tayyorgarlik va fuqarolik mudofaasi bo‘yicha ko‘plab ilg‘or tajribalar mavjud. Ularni o‘rganib, mahalliy sharoitga moslashtirish ta‘lim sifatini yanada yuksaltiradi. Rivojlangan

davlatlar amaliyotida simulyatsiya texnologiyalaridan foydalanish, virtual treninglar va kompyuter dasturlari yordamida mashg'ulotlar o'tkazish keng tarqalgan. Agar bunday tajribalarni umumiy o'rta va professional ta'lim tizimiga joriy etish imkoni yaratilsa, o'quvchilar real hayotiy vaziyatlarga tayyor bo'lishadi. Shuningdek, boshlang'ich tayyorgarlikni samarali olib borishda psixologik tayyorgarlik masalasi ham muhimdir. O'quvchilar kelgusida favqulodda vaziyatlarda, turli stressli holatlarda o'zini boshqara bilishi, tezkor qaror qabul qilishi va jamoa ichida muvofiqlashgan holda harakat qilishi kerak. Bu ko'nikmalarni shakllantirish uchun treninglar, rolikli o'yinlar va stressga bardoshlilik mashqlari samarali natija beradi. Bunday mashg'ulotlar yoshlarni nafaqat harbiy xizmatga, balki kundalik hayotdagi turli qiyin vaziyatlarga ham tayyorlaydi.

O'quvchilarni chaqiruvga qadar tayyorlash jarayonida fuqarolik mas'uliyati va huquqiy bilimlarni singdirish ham muhimdir. Bu jarayon o'quvchilarning nafaqat harbiy bilimlarini, balki jamiyat oldidagi majburiyatlarini ham anglab yetishiga yordam beradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonun, fuqarolarning mudofaa sohasidagi burchlari haqida muntazam ma'lumot berish, huquqiy madaniyatni yuksaltirish metodologik yondashuvning muhim tarkibiy qismidir.

Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik jarayonida metodologik yondashuvlardan biri bu kompetensiyaga asoslangan ta'limdir. Mazkur yondashuv o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishni nazarda tutadi. Mashg'ulotlarda qurol-yarog' modellari bilan ishlash, saf harakatlarini bajarish, taktik mashqlarni amaliyotda sinash orqali o'quvchi o'z bilimini mustaqil qo'llash imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, jamoa bilan ishlash, liderlikni namoyon etish va tezkor qaror qabul qilish kabi kompetensiyalar ham o'quvchilarda rivojlanadi. Bu metodologik yondashuv yoshlarning kelgusida nafaqat harbiy xizmatda, balki kundalik hayotda ham zarur bo'ladigan universal ko'nikmalarni egallashiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta va professional ta'lim tizimlarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani nafaqat harbiy xizmat uchun, balki fuqarolik jamiyatida faol, mas'uliyatli, sog'lom va vatanparvar yoshlarni tarbiyalash uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonning metodologik jihatlari esa ta'limning tizimliliigi, bosqichma-bosqichligi, integratsion yondashuvi, interfaol metodlardan foydalanish va amaliy mashg'ulotlarni keng qo'llash orqali o'z samaradorligini ko'rsatadi. Shunday ekan, mazkur fanning ilmiy asoslangan holda olib borilishi yoshlarimizning barkamol shaxs sifatida shakllanishida beqiyos ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2021). Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Khanimkulov Anvar Rahimkulovich. "Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo 'nalishi talabalarini harbiy vatanparvarligi ruhida tarbiyalashni takomillashtirish." Conference Zone. 2022.
3. Egamberdiyev Ilhomjon Yigitaliyevich. "Development of Professional Competencies of Pre-service Military Education Students Based on Information and Communication Technologies." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, vol. 10, no. 3, 11 Mar. 2022, pp. 266-269.
4. Usmonov Adxam Abdulhamid ovich. "The role of social pedagogy in the development of feelings of love for the motherland and patriotism in students and schoolchildren." Innovation: The journal of Social Sciences and Researches 1.6 (2023): 171-174.
5. Egamberdiyev Ilhomjon Yigitaliyevich. THE IMPORTANCE OF INCREASING AND DEVELOPING THE KNOWLEDGE OF STUDENT MILITARY EDUCATION STUDENTS //Archive of Conferences. – 2021. – T. 25. – №. 1. – C. 98-99.
6. Mirzayev Shavkat Turdibaevich. "The Role and Role of Public Schools in the Preparation of Senior Students for Military Service." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, vol. 10, no. 3, 11 Mar. 2022, pp. 277-280.